

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014-2017

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alena Bartoníčková

**Speciálně pedagogické stanovisko školní zralosti
formou analýzy kreseb, jako prostředek diagnostiky**

Praha 2017

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Lenka Petelíková

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2014-2017

BACHELOR THESIS

Alena Bartoníčková

**Special teaching opinion of school readiness
by analyzing drawings as a means of diagnosis**

Prague 2016

The Bachelor/Diploma Thesis Work Supervisor:

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....

Alena Bartoníčková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své bakalářské práce, PhDr. Lence Petelíkové za její odborné vedení, za čas a velkou ochotu, které mi věnovala, za odborné rady a připomínky, které pro mě měly velký význam a velmi si jich vážím. Děkuji také dětem z mateřské školy za poskytnutí kreseb pro mou práci a jejich rodičům za poskytnutí souhlasu se zveřejněním těchto prací. Poděkování patří i mé rodině za veškerou pomoc a podporu během studia.

Anotace

Bakalářská práce seznamuje ve své teoretické části s pojmem školní zralost, co všechno tento pojem zahrnuje i s tím, v jakých oblastech ji sledujeme, vývojovými specifiky dětí předškolního věku s hlavním důrazem na vývoj kresby a grafomotoriky především v prostředí mateřské školy. Klíčovými tématy jsou vývoj kresby, specifika dětské kresby, základní symbolika několika výtvarných námětů - v kresbě lidské postavy, domu a při kresbě zakleté rodiny. Pozornost je věnována především dítěti s předpokládaně diagnostikovaným ADHD ve školním věku. V praktické části se bakalářská práce zaměřuje na tři konkrétní děti, vývoj jejich kresby v průběhu navštěvování první poloviny předškolního ročníku v mateřské škole a na vliv sociability a psychické stability na zpracování kreseb. Tyto tři děti se od sebe mírně liší úrovní předškolních dovedností a předpokládaným zastoupením ADHD u jednoho z nich.

Cílem práce je nastínit intelektuální a grafomotorický vývoj jednotlivých dětí v jejich kresbě, pokud víme, že intelektuální úroveň těchto dětí je rozdílná a v jednom případě i očekáváme přítomnost ADHD s případnou přidruženou poruchou školních dovedností.

Práce sleduje a porovnává individuální posun jednotlivého dítěte a ukazuje možnost diagnostického využití dětské kresby pedagogem.

Klíčová slova

Držení tužky, grafomotorika, kresba, kresba domu, kresba postavy, postavení ruky, předškolní věk, psychologie, speciální pedagogika, školní zralost, vývoj kresby.

Annotation

Baccalaureate work in its theoretical part with the concept of school readiness, what it also means that the areas in which it tracks, development specifics of preschool children with an emphasis on the development of drawings and graphmotor especially in the kindergarten environment. Key issues include the development of drawings, the specifics of children's drawings, the basic symbolism of several creative ideas - in drawing the human figure drawing at home and cursed family. Attention is paid to the child with the anticipated diagnosed ADHD in school age. In the practical part of the thesis focuses on three particular children, development of their artwork during the first half of the attending pre-school year in kindergarten and the impact of sociability and psychological stability for processing drawings. These three children are slightly different levels of skills and pre-expected proportion of ADHD at one of them.

The aim is to outline the skills development and intellectual development of each child in their artwork, knowing that the intellectual level of these children are different and in one case, we expect the presence of ADHD disorder associated with any academicskills.

Work monitors and compares an individual shift of the individual child and demonstrates the possibility of using children drawings diagnostic teacher.

Key words

Development drawings, drawing, drawing of a house, drawing the characters, fine motor skills, holding the pencil position the hand, preschool age, psychology, school readiness, special education.

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 CO JE TO ŠKOLNÍ ZRALOST A V JAKÝCH OBLASTECH JI SLEDUJEME.....	10
2 VÝVOJ DĚTSKÉ KRESBY.....	14
2.1 Vývojová stádia kresby.....	15
2.2 Vývoj kresby lidské postavy.....	18
3 GRAFOMOTORIKA V DĚTSKÉM VĚKU.....	21
4 SPECIÁLNĚ - PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA ŠKOLNÍ ZRALOSTI POMOCÍ DĚTSKÉ KRESBY.....	23
4.1 Postavy a jejich zobrazení v kresbě.....	29
4.2 Užití kresebných testů v diagnostice.....	34
4.3 Speciálně pedagogické stanovisko ke kresbě jako prostředek diagnostiky.....	36
PRAKTICKÁ ČÁST.....	37
5 VÝZKUMNÝ CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	37
6 STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	38
7 METODOLOGIE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE A ČASOVÁ ORGANIZACE VÝZKUMU.....	39
8 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	40
9 KAZUISTICKÉ STUDIE.....	41
10 ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	61
SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK.....	63

ÚVOD

Svou bakalářskou práci jsem se rozhodla psát na téma Speciálně pedagogické stanovisko školní zralosti formou analýzy kreseb, jako prostředek diagnostiky z jednoho zásadního důvodu. Pracuji jako učitelka výtvarné výchovy na 1. stupni základní školy a výtvarná výchova, potažmo jakékoli rukodělné činnosti jsou mi velmi blízké. Jako učitelka výtvarné výchovy pracuji už 17 let a stále mě nepřestává udivovat, co všechno ze sebe a ze svého rozpoložení dovedou děti do kresby dostat a co osvědčený dospělý dokáže z kresby vyčíst. Fascinuje mě spojení dětské kresby a psychologie a proto se kombinací těchto dvou oborů ve své bakalářské práci zabývám. Základní škola, kde pracuji, je menší, vesnická, malotřídní škola s pěti postupovými ročníky nedaleko okresního města, kam děti dojíždějí na druhý stupeň. Naše škola je spojena s mateřskou školou v jeden právní subjekt. Jedna třída mateřské školy - konkrétně předškolní, se nachází přímo v budově základní školy. Posledních několik let zde na zkrácený úvazek také pracuji. Je proto pro mě zajímavé sledovat děti při výtvarné práci v průběhu jejich dozrání v předškoláky a školáky, navíc vidím i jejich výtvarný projev při zápisu do 1. ročníku. A znovu potom v září, když nastoupí do školy a já je na výtvarnou výchovu a pracovní činnosti učím.

Dětská kresba se osvědčuje jako věrohodný materiál při různých pedagogicko - psychologických vyšetřeních a jako jedna z diagnostických metod. Nejvíce vypovídající hodnotu má pro diagnostiku kresba lidské postavy a kresba domu. Z kresby může pedagog vyčíst, jakou má dítě osobnost, jak se chová, co prožívá. Nesmíme ale zapomínat, že kresba je sice vhodným diagnostickým prostředkem, ale není jednoduché ji interpretovat. Při interpretaci je potřeba hlubšího porozumění a důkladného studia dané problematiky. Ačkoli víme, že každé dítě se vyvíjí individuálně, přesto je v odborné literatuře jasně daný výčet a popis jednotlivých vývojových stádií dětské kresby. Ta nám pomohou v lepší orientaci v této problematice.

Tato práce je teoreticko - empirická, kdy empirickou složkou je pozorování vývoje kresby čtyř dětí v předškolní třídě mateřské školy.

V teoretické části se práce zabývá charakteristikou vývojových období v dětské kresbě, charakteristikou školní zralosti a grafomotorikou. V praktické části pak vidíme kazuistiky čtyř dětí - jedno dítě je velmi šikovné, jak v učení, tak v chování, bezkonfliktní, často dobře naladěné, ochotné. Druhé a třetí dítě je v pásmu lepšího průměru, s občasným chybováním, nepozorností, ale zatím zjevně bez poruch učení., které do budoucna ani nepředpokládáme.

Čtvrté dítě je méně šikovné šikovné, s předpokládaným ADHD, což se velmi výrazně projevuje ve veškerém jeho konání (je zbrklý, práci má vždy hotovou mezi prvními, ale vždy kvantita na úkor kvality, atp.). K jednotlivým kazuistikám jsou přiložené i obrázky, které jsou zahrnuté ve výzkumu.

Cílem mé bakalářské práce bude analýza výtvarných kreseb u předškolních dětí a posouzení školní zralosti s ohledem na kresebnou diagnostiku. Dále chci prohloubit studiem odborné literatury na toto téma své vlastní znalosti v problematice školní zralosti v kresebném projevu dítěte, umět se lépe orientovat v dětském výtvarném projevu a snad z něj umět i ledacos vyčíst a pochopit. Myslím, že by tato práce mohla být i nápomocna mým kolegyním z mateřské školy v jejich každodenním setkávání s dětskou kresbou.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CO JE TO ŠKOLNÍ ZRALOST A V JAKÝCH OBLASTECH JI SLEDUJEME

Školní zralost je pojem mnohokrát definovaný a jak uvádí Bednářová, *"obecně školní zralost můžeme vymezit jako dosažení takového stupně vývoje (v oblasti fyzické , mentální, emocionálně - sociální), aby se dítě bylo schopno bez obtíží účastnit výchovně - vzdělávacího procesu, nebo alespoň bez větších obtíží, nejlépe s radostí a dychtivostí."*¹

V prvních několika letech života probíhá vývoj jedince naprosto překotně, s velkou intenzitou a rychlostí. Zde se naskytá otázka, jak moc by do dětského vývoje měl zasahovat dospělý člověk se všemi svými vědomosti v tomto oboru - ať už je to rodič nebo učitelka v mateřské škole. I dítě, které v tomto směru nikdo výrazně nevede a neformuje, si svým vývojem projde "poznamenané" - více vědoucí, informované, poučené - samo totiž vnímá jednotlivé situace a odnáší si z nich mnoho důležitých okamžiků a informací, které pak zužitkuje v dalších životních situacích. Samozřejmě dnes už asi není možné dítě nijak neovlivňovat svým dospělým vlivem, protože pokud dítě navštěvuje mateřskou školu, což asi téměř každé dítě, je výchovnému a vzdělávacímu vlivu dospělého vystaveno. Na druhou stranu dítě, které je záměrně "formováno", na něž jsou kladeny výraznější požadavky, je intenzivně předškolně vzděláváno, ať již klasicky v mateřské škole (což jsou v podstatě všechny děti, které MŠ navštěvují), nebo formou zájmových kroužků, je určitě bystřejší, lépe se ve světě kolem sebe orientuje, možná může být i průbojnější. Do jisté míry je ale třeba zachovat chladnou hlavu a nepodléhat panice ve smyslu napěchovat do dítěte co nejvíc informací v předškolní době. Lépe je držet se zlaté střední cesty.

. Veškeré učení může mít na dítě neblahé následky v podobě ztráty motivace a chuti se učit nové věci, nervozity, napětí, jakožto i psychosomatických potíží, jako jsou

---

¹BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Školní zralost.1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, s. 2. ISBN 978-80-251-2569-4.

bolesti břicha nebo hlavy. A tím bychom si cestu ke vzdělávání u dítěte rozhodně neotevřeli.

Navíc děti se od sebe liší v různých oblastech - ve fyzické vyspělosti (např. výměna dočasného chrupu za stálý je poměrně jasným ukazatelem školní připravenosti), v psychosociální oblasti, důležité je i rodinné zázemí, ze kterého dítě pochází.

Nyní se práce zaměří na podrobnější popis jednotlivých oblastí důležitých při posuzování školní zralosti.

Tělesný vývoj a zdravotní stav

Posuzování zdravotního stavu dítěte je plně v kompetenci dětského praktického lékaře a učitelé do něj nemohou zasahovat. Někdy se podceňuje význam faktorů ovlivňující raný vývoj dítěte, ať již motoriky nebo řeči (jako nejčastější jev), nebo i somatických vad. Lékaři by v některých případech měli asi častěji dávat podnět k vyšetření dítěte neurologem, psychologem nebo psychiatrem. Rozhodně ukazatelem školní zralosti nemůže být váha nebo výška dítěte, ale je dobré na ní úplně nezapomínat - ta nižší může totiž způsobit např. rychlejší unavitelnost nebo nižší odolnost vůči psychofyzické zátěži. U dítěte může způsobovat i pocity méněcennosti nebo ohrožení ze strany větších či silnějších dětí.

O odkladu školní docházky by se mělo uvažovat u dětí, které byly předčasně narozeny, nebo u kterých se vyskytl problém při porodu. Tyto děti mívají potíže ve vývoji motoriky a řeči (a také se u nich pak častěji vyskytují poruchy učení nebo pozornosti). Nevhodná je také častá nemocnost dítěte - bere totiž dítěti možnost plynulé adaptace na novou situaci, i při ní je dobré zvážit odklad školní docházky.²

Poznávací neboli kognitivní funkce

Tato oblast je nejdůležitější pro další úspěšný školní vývoj - především pro znalost trivia - tzn. čtení, psaní a počítání.

---

²BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Školní zralost. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, s. 2. ISBN 978-80-251-2569-4.

Je třeba dítě posuzovat s ohledem na ostatní děti, zda je ve vývoji přibližně nastejno, nebo za nimi zaostává. Pokud zaostává jen některá z jednotlivých kognitivních funkcí, je dobré se na ni zaměřit a tu rozvíjet. Např. grafomotorika - zaměříme se na činnosti, které grafomotoriku trénují (obtahování tvarů, uvolňovací cviky ruky,...).

Do skupiny kognitivních funkcí řadíme vizuomotoriku a grafomotoriku, řeč, sluchové vnímání, zrakové vnímání, vnímání prostoru, vnímání času a základní matematické představy.³

Práce se bude nyní více věnovat grafomotorice, která s kresebným projevem dítěte úzce souvisí. Dítě musíme motivovat ke kreslení a vymalovávání, nebo dokreslování. Je vhodné, aby mělo k dispozici různé druhy barev, barevné papíry, volné bílé papíry různých velikostí. Platí, že čím menší dítě, tím větší papír. Dítě v předškolním věku ještě nemá tak výborně rozvinutou jemnou motoriku a kresba či malba na větší formát je pro něj příjemnější a lépe ji zvládá.

Práceschopnost a pracovní předpoklady a návyky

U dovednosti práceschopnosti jde o vytrvání u úkolu, dokud nebude vyřešen, či se o toto dítě nebude alespoň nějakou dobu pokoušet. Dítě by mělo dokázat soustředit svou pozornost na probíhající činnost a vytěsnit rušivé elementy ve svém okolí. Předpokládá se i jistá míra samostatnosti při chystání si věcí do školy, při vypracovávání úkolu. Rodiče by za dítě neměli zbytečně dělat činnosti, které dítě samo zvládne.⁴

Osobnost a emocionálně - sociální zralost

Specifikovat tuto oblast je obtížné z toho důvodu, že každé dítě je individuální a tato oblast jeho osobnosti se tím pádem nedá dostatečně dobře paušalizovat. Od dítěte, které má nastoupit povinnou školní docházku se očekává dostatečná míra emocionální stability, věku přiměřené zvládání emocí a sebeovládání, ale také odolnost vůči frustraci (to, že se mu občas něco nepovede).

---

³BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Školní zralost.1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, s. 3 - 4. ISBN 978-80-251-2569-4.

⁴BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Školní zralost.1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, s. 3 - 4. ISBN 978-80-251-2569-4.

Každé dítě na zklamání reaguje různě - některé pláče, jiné je spíše agresivní. Stejně důležitá jako emocionální vyspělost je důležitá i ta sociální - dítě by se mělo bez potíží zvládnout na čas oddělit od rodiny, respektovat cizí autoritu, umět se začlenit do skupiny vrstevníků, dodržovat daná pravidla chování.⁵

---

⁵BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, s. 6. ISBN 978-80-251-2569-4.

2 VÝVOJ DĚTSKÉ KRESBY

Malé děti začínají kreslit přibližně stejným způsobem, ve stejné posloupnosti - od čáranic (shluk čar), přes hlavonožce (postava, která má jen hlavu a na ní navazující nohy, bez těla) až po mnohostrannost námětů kresby předškolního dítěte. S přibývajícím věkem se zdokonaluje znázornění námětů - přibývá detailů, kresba je realističtější, tvarovanější a proporcionálnější.

Protože se každé dítě vyvíjí individuálně, proto i kresba každého dítěte je velmi individuální záležitostí. Vývoj kresby je závislý na vývoji dítěte a nesouvisí s výtvarným nadáním a uměleckých schopnostech. Je možné se setkat s kresbami propracovanějšími, na pohled "pěknými", i s kresbami neobratně provedenými, ale ani ty neukazují na to, že by bylo u dítěte po duševní stránce něco v nepořádku. Kresbu nemůžeme brát jako přesné měřítko vývojové úrovně dítěte, ale jen jako návodné vodítko. Kresba se zdokonaluje tak, jak dítě vývojově postupuje kupředu a dospívá, protože se celkový rozvoj všech složek osobnosti samozřejmě projeví i v kresbě. Proto například kresbu lidské postavy lze využít k posouzení inteligence.

Kresby dětí stejného věku se sobě navzájem podobají, mají své nezpochybnitelné zákonitosti a proto v této souvislosti můžeme hovořit o vývojových stádiích dětské kresby.

Do dětské kresby se promítají individuality každého dítěte - jak jeho osobnost, tak jeho myšlení, vnímání, charakterové vlastnosti nebo představivost. V kresbě jsou tedy vidět individuální rozdíly nejen v jednotlivých vývojových obdobích, ale také v obsahu a provedení kresby.

*" Analýza dětských kresebných projevů ukázala existenci určitých typických vývojových znaků, které jsou do jisté míry závislé na chronologickém věku."*⁶

Při studiu tématu vývoje dětské kresby v různé literatuře jsou vývojová stadia kresby nazývána různě, ale, jak uvádí Bednářová Šmardová, je k hodnocení kresby

---

⁶ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ J. a kol., *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Vydavatelství UP, 2005. ISBN 80-244-0629-2.

Při studiu tématu vývoje dětské kresby v různé literatuře jsou vývojová stadia kresby nazývána různě, ale, jak uvádí Bednářová Šmardová, je k hodnocení kresby předpoklad " že děti v téže věku kreslí zhruba obdobným způsobem"⁷ to umožňuje dětské kresby srovnávat. Děti však nikdy nekreslí ve stejném věku úplně stejně, existuje spousta vyjímek a ty jsou jak v pozitivním, tak negativním směru. Výpovědní hodnota kresby by neměla být ani podceňována, ani přeceňována.

*" Vývoj kresby je v mnohém podobný vývoji řeči. Je však primárnějším, bezprostřednějším a širším nositelem sdělení než slova."*⁸

2.1 Vývojová stadia kresby

Čáranice, první fáze jakékoli dětské kresby, je v podstatě jen shluk krouživých čar různé intenzity a velikosti. Setkáváme se s ní ve druhém roce věku dítěte a jejím znakem je to, že nemá žádný věcný obsah a nemají tedy žádný věcný obsah. Dítě je vnímá a dělá jako čistou radost z pozorování stopy vlastního pohybu ruky s tužkou. U čáranic má vliv velký ramenní kloub. Čáranice už bývají dítětem komentované, ale mohou mít i několikrát jinou interpretaci (když dítě zapomene, co řeklo předtím). Čáranice dále dělíme na bezobsažné a obsažné. Bezobsažné čáranice můžeme sledovat po prvním roce života - dítě drží tužku v plné dlani, jedná se tedy o tzv."dlaňový úchop". Ten je pro dítě fyziologický, dítě ještě neovládá jemnou koordinaci svalových skupin prstu a nemá ještě možnost držet tužku jiným způsobem. Tyto čáranice vznikají pohybem celého těla, teprve později pohybem ruky. Pohyb vychází z ramenního kloubu, pak z loketního a nakonec ze zápěstí. Ze vznikající stopy mívá dítě velkou radost. Dítě ještě zpravidla nebývá schopno respektovat plochu papíru a často přečará i na podložku.

Obsažné čáranice můžeme vysledovat mezi 1, 5 až 2 lety věku dítěte. Souvisejí s celkovým duševním vývojem dítěte. Fázi, kdy začne dítě samo kresby pojmenovávat, nezýváme jako stádium samostatného kreslení.

---

⁷BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*.1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, s. 6. ISBN978-80-251-2569-4.

⁸ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum a Hroch, 1994.

To už je cílené a čáranice tak nabývají obsah. Ten ale může dítě během kresby několikrát změnit - za nakreslenými čarami se skrývají osoby, zvířata a věci z bezprostřední blízkosti dítěte - obsahem bývá to, co dítě zrovna napadne. Zde se neobejdeme bez slovního výkladu k obrázku. Kresby bývají uzavřené - především kruh a později ovál.⁹

Hlavonožci, tj. figury zpočátku bez trupu, jsou další fází kresebného projevu. Je to období tzv. naivního realismu - dítě už se v nich snaží postihnout reálný zážitek, skutečnost. Ale samozřejmě z pohledu dítěte - tj., na obrázku vystihne rysy, které jsou pro něj důležité. Sledujeme, zda dítě kreslí rádo a se zájmem přiměřeným jeho věku. Dále sledujeme, jaký je obsah kresby, její procleněnost, bohatost a námětová různorodost. Kreslení jako součást vývoje dítěte souvisí s jeho celkovou vyspělostí.

V dětské kresbě se objevují určité prvky, které jsou pro daný vývojový stupeň typické, děti v témž věku kreslí obvykle zhruba obdobným způsobem.¹⁰

Kresba však nemusí být vždy na stejné úrovni jako rozumové schopnosti dítěte. Setkáváme se s dětmi, které mají průměrnou či vysokou inteligenci, ale jejich kresba je podprůměrná. Posuzování jejich vývojové úrovně pouze podle kresby je problematické a mohlo by být pro ně poškozující. Naopak jsou děti, které vcelku slušně kreslí, ale vývoj rozumových schopností odpovídá spíše nižšímu věku, neboť zjištěný intelekt je podprůměrný. V těchto případech pak kresba vypovídá spíše o individuální odlišnosti nerovnoměrnosti vývoje ve srovnání s vrstevníky více než o celkové úrovni dítěte.

Ve čtvrtém až pátém roce už dítě obvykle znázorňuje na obrázku hlavu, trup a končetiny. Je to **stadium intelektuálního realismu** (dle G. H. Laqueta). Tomuto stavu ale předcházela stav, kdy se u hlavonožce vyskytovalo mezi dolními končetinami jakési vyplnění prostoru a to napovídá, že okamžik, kdy začne dítě přidávat do kresby další ovál, na sebe nenechá dlouho čekat. Končetiny ale ještě občas bývají zakreslené pouze jednou čarou - tzv. jednodimenzionálně. Opět jsou ale rozdíly mezi dětmi.

---

⁹UŽDIL, J. Čáry, klikyháky, paňáci a auta. 5. vyd. Praha: Portál, 2002.

¹⁰RAZÁKOVÁ, D., UŽDIL, J. Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole. 4. vyd. Praha: SPN, 1966. s. 28 - 35.

U některých je již dvojdimenzionální kresba končetin běžná, a je dokonce i obohacena o prsty na rukou, vlasy, uši, pupík, ...Dítě má dále tendenci zajistit tělu jakýsi objem, hmotu, kterou cítí, že tvoří tělo.¹¹

Objem zpravidla dodá tím, že např. trup nebo dolní končetiny kreslí několikrát obtahovanou čarou nebo trup vyčmárá - zaplní. Brzy po této fázi se mohou objevovat snahy vložit do obrázky vztahy - např. tím, že se překrývá osoba a židle a tím je mezi nimi vytvořen vztah. Více se ale o těchto vztazích dozvíme, pokud si je od dítěte necháme vyprávět. Typické pro tuto fázi bývá také akcentace detailů, které jsou dítětem chápány jako důležité, ale jejich zpracování nerespektuje realitu. Typickým příkladem jsou průhledné kresby, kdy dítě postupně na již nakreslenou postavu vrší oblečení.¹²

Kolem šestého roku je dvojdimenziální kresba končetin častější, celkově je kresby proporcionálnější a jednotlivé části těla jsou lépe připojené k trupu, na správnějším místě (např. paže napojené v místě ramen a ne na bocích). Lidská postava je již znatelně členěná na hlavu a trup. K trupu jsou tedy na správném místě nasazeny paže, které obvykle směřují do stran nebo vzhůru. V rukou postava obvykle nic nedrží. Hlava bývá pokryta vlasy a už jsou vyznačeny i obličejové detaily (oči, nos - někdy i s nosními dírkami, pusa, uši). Občas se můžeme u šestiletých dětí setkat s tím, že postava je již buď ženského nebo mužského pohlaví. V rukou postava obvykle nic nedrží. Hlava bývá pokryta vlasy a už jsou vyznačeny i obličejové detaily (oči, nos - někdy i s nosními dírkami, pusa, uši). V tomto období můžeme u kreseb často pozorovat sklápění. To svědčí o tom, že děti těžko rozeznávají, co je horizontální a co vertikální. Proto "sklápí" vertikálu do horizontální polohy, aniž by dbaly na perspektivu. Ještě stále kresba vyjadřuje spíše autorův vnitřní svět než ten vnější, navíc emočně zbarvený.

---

¹¹BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, s. 14. ISBN 978-80-251-2569-4.

¹²VÁGNEROVÁ, *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. s. 185. ISBN 80-246-0956-8.

A když už se vnější svět objeví, je spíše ve fantazijní rovině, než že by to byla "fotografie" skutečnosti.¹³

Mezi sedmým a dvanáctým rokem nastává **stadium vizuálního realismu** (nebo též stadium realistického zobrazení). Toto věkové rozpětí ale nemusí být pravidlem, protože závisí na několika faktorech, například na mentální úrovni, sociálním a kulturním prostředí a emoční zralosti. Kolem sedmého až devátého roku se začíná objevovat kresba z profilu. To samo o sobě ukazuje na významný vývojový skok, který R. Zazzo popisuje jako mezistupeň v duševním vývoji dítěte. V kresbě postavy můžeme pozorovat, že nohy jsou umístěny blíže k sobě, paže jsou ve výši ramen a bývá znázorněn i krk. Více propracované je i oblečení (knoflíky, kapsy) a vlasy. Dítě už více kreslí to, co vidí.¹⁴

Vývoj dětské kresby během let věku dítěte (uváděno orientačně):

Konec prvního roku - dítě kreslí díky radosti z pohybu, kresba vzniká spontánně a bez jakéhokoli úmyslu

Od cca 18 měsíců - dítě již svůj pohyb kontroluje, především rychlost a směr

Kolem 3. roku - objevuje se prvotní obrys a lineární znázornění. Dítě už začíná kreslit "něco"- kresbu pojmenovává.

Kolem 4. roku (intelektuální realismus) - dítě nekreslí, co vidí, ale co umí. V kresbách se objevuje rentgenové vidění (dítě v břiše těhotné ženy) a ortoskopické vidění (vychází ze všech úhlů pohledu).

2.2 Vývoj kresby lidské postavy

Kresba lidské postavy vypovídá o autorovi mnohem více, než jiné znázorňované motivy. Jak již zde bylo výše zmíněno, podle kresby postavy můžeme přibližně určit IQ dítěte.

---

¹³DAVIDO, R. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2001. s. 27. ISBN 80-7178-449-4.

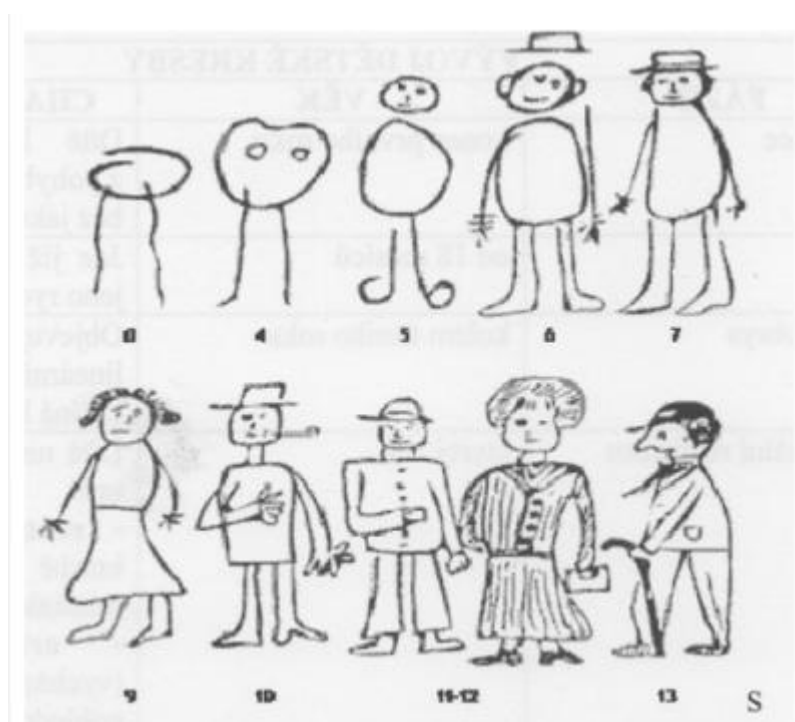
¹⁴BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Školní zralost*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010, s. 14. ISBN 978-80-251-2569-4.

. Dítě do kresby promítá celé své "já" a proto není pochyb, že když kreslí nějakého "pána", kreslí vlastně samo sebe.

Školní věk (realistická kresba) - dítě už skutečně realisticky zobrazuje co vidí, končí spontánností, zvyšuje se vlastní kritičnost ke své kresbě.¹⁵

"Kdybychom použili statistiky a ptali se, co z našeho předmětného okolí se očitne v dětských kresbách nejčastěji, zjistili bychom, že dítě je skoro důsledně antropocentrické, že středem jeho zájmu je člověk a teprve potom vše ostatní, co s člověkem úžeji nebo vzdáleněji souvisí. Člověk - tzv. panák - tedy vede."¹⁶

Obrázek 1: Vývoj kresby lidské postavy

Zdroj: Psychologie předškolního dítěte, online, cit. 2017-02-03

¹⁵ŠIKULOVÁ, R., BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ I., a WEDLICHOVÁ, I. *Kapitoly z předškolní pedagogiky I.* 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007, Skripta (Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem).

¹⁶UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta.* 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1974.

Vývoj lidské postavy v kresbě během let (roky věku jsou vždy uváděny přibližně):

3 roky - hlavonožec, objevuje se jakýsi ovál, který znázorňuje obličej, trup je nevyjádřený, nohy jsou připojeny k oválu (hlavě)

4 roky - postava má již tělo, končetiny jsou jednodimenzionální

5 let - postava má poměrně přiměřené proporce a vyskytují se již detaily, někdy je trup znázorněn menší než hlava

6 let - postava má již všechny detaily, jako např. oči, nos, uši, pět prstů, občas i boty a oblečení, paže jsou správně nasazeny na trup

mladší školní věk - kresby je dynamická - postavy jsou v pohybu, občas se vyskytne kresba osoby z profilu, dítě už nasazuje ruce správně na trup (pokud ne, můžeme dále zjišťovat, zda nevykazuje známky např. ADHD).¹⁷

---

¹⁷MLČÁK, Z. *Diagnostické využití dětské kresby v práci učitele*. Scholaforum, 1996.

3 GRAFOMOTORIKA V DĚTSKÉM VĚKU

Děti od narození používají své ruce a čím jsou starší, tím je jejich pohyb cílenější, přesnější, s použitím různé síly. Hrubá i jemná motorika se přirozeně zdokonaluje - nebo by to tak alespoň mělo být. Dítě v předškolním věku si rádo hraje se stavebnicemi, sestavuje je do různých modulů, vozí autíčka po koberci, dívky rády oblékají a převlékají panenky, hrají si v kuchyňce, mnohdy i třeba vaří doma s maminkou. Všechny tyto činnosti vyžadují jistou obratnost, trpělivost a přesnost. Při rukodělných činnostech se naučí manipulaci s pastelkami, modelínou, nůžkami - trénují tedy správný úchop tohoto náčiní, dále tím rozvíjí jemnou motoriku. V předškolním věku jsou tyto činnosti dětmi vyhledávány poměrně bezděčně a jakoby samozřejmě, většinou do nich nemusí nikdo děti nutit. Můžeme říci, že všechny tyto činnosti předcházejí rozvoji grafomotoriky, tolik důležité při psaní a kreslení.

Grafomotorika souvisí s kresebným projevem a dítě po čtvrtém roce už většinou mívá zájem o kreslicí a psací náčiní. V praxi to znamená, že pokud dítě nastoupí do mateřské školy ve věku tří let a při řízené činnosti paní učitelka s dětmi kreslí, mělo by i tohle malé dítě chtít kreslit, ale pokud ke kreslení zaujímá postoj ještě evidentně bez zájmu, nemělo by být nuceno. Stačí, ať se dívá, jak ostatní děti pracují a tím se v něm možná chuť do kreslení probudí.

Již při kresbě bychom měli dbát na správné návyky - správné sezení, správný úchop, vhodný výběr kreslicích potřeb, správné postavení a uvolnění ruky.

Poloha sezení při kreslení a psaní

Sezení a držení těla má být pohodlné a stabilní. Důležitý je poměr mezi plochou stolu a rukou, loket by měl být výš než deska stolu. Dítě sedí na celém sedadle, nohy má u sebe a v kolenou mírně ohnuté, chodidla na podlaze. Trup je mírně nakloněn dopředu, ale hrudník se neopírá o hranu stolu. Obě ramena jsou stejně vysoko a obě předloktí se opírají o desku stolu. Lokty mírně od těla a s lehkým přesahem pře hranu stolu. Hlava mírně nakloněna nad podložku, vzdálenost očí od papíru cca 30 - 35 cm. Na stole má dítě dostatek prostoru, neměly by zde být nadbytečné a nepotřebné předměty.

Úchop psacího náčiní a správné postavení ruky

Správný úchop je nazýván fyziologický a za ten se považuje špetkový. Tímto úchopem jsou předepsány i písanky, protože je nejlépe napodobitelný. Pro člověka je zcela přirozený a vychází z postavení prstů v dlani. Vyvozuje se tak, že dítě volně zatřepe rukou, mírně předpaží a kreslicí náčiní se mu vloží do postavení prstů, které vznikne v otevřené dlani. Pero se drží lehce, cca 2 - 3 cm nad špičkou hrotu a ta svírá s papírem úhel 45 stupňů. Horní konec tužky směřuje k rameni té ruky, se kterou dítě píše. Prsteník a malíček jsou mírně ohnuty do dlaně a spočívají na sobě pod prostředníkem. Celá ruka leží na dvou článcích malíku, aby se mohla lehce posouvat po podložce. K podpoře správného úchopu používáme trojhranný program, dále necháme dítě solit, uždibovat z plastelíny atd. Pokud má ale dítě nějaké specifické fyziologické zvláštnosti, které můžeme vidět například u dětí s prodělanou DMO nebo u dětí s různým stupněm retardace, trojhranný program mu zpravidla nepomůže.

Uvolnění ruky

Před psaním a kreslením je důležité, aby dítě mělo ruku dostatečně uvolněnou. Má to totiž významný vliv na kvalitu následné práce. A ta pak potažmo souvisí s chutí psát a kreslit. Samo dítě by mělo vycítit svalové napětí a vědět, jakým způsobem ho může zmírnit nebo odstranit (např. protřepání ruky v zápěstí). Ruku uvolňujeme vždy od ramenního kloubu - točení, zdvihání ramen atd...)¹⁸

---

¹⁸BLYTHE, S. G. *Dítě v rovnováze: pohyb a učení v raném dětství* 1. vyd. Partizánské: IPS, 2012. ISBN 978-80-971-033-0-9.

4 SPECIÁLNĚ - PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA ŠKOLNÍ ZRALOSTI POMOCÍ DĚTSKÉ KRESBY

V dětské kresbě můžeme najít mnoho odlišností od kresby provedené dospělým člověkem. Dítě naprosto nevědomě do kresby projektuje vlastní psychické rozpoložení, své postavení v rodině nebo mezi vrstevníky. Dětská kresba je taktéž nástrojem, který nám umožní rozpoznat a určit úroveň jeho mentálních schopností i podnětnost prostředí, ve kterém dítě žije.

" Z psychologického a pedagogického pohledu má kresba velký význam pro vývojovou diagnostiku, diferenciální diagnostiku, diagnostiku osobnosti. Je nenásilnou cestou k dítěti, prostředkem k navázání kontaktu, uvolnění atmosféry, k poznání dítěte a k terapeutické intervenci." ¹⁹

Kresbu jako diagnostický prostředek využívají ve svých vyšetřeních nejen pediatři, ale především psychologové. Pediatři využívají diagnostiku kresbou jen povrchně, na pravidelných kontrolách ve třech nebo pěti letech věku. Zpravidla pro ně má kresba jen povrchní informační charakter a bývá přiložena ve zdravotní dokumentaci.

Zvláštnosti dětského výtvarného projevu si uvědomíme ve chvíli, kdy ho sledujeme v jeho vývoji. Aby se dětský výtvarný projev mohl začít vůbec vyvíjet, musí dítě vnímat svět kolem sebe. Samotné vnímání je alfou a omegou dalšího dětského posunu ve všech rovinách. Dítě ve svém kresebném projevu nijak nehodnotí samo sebe a ani pohled dospělého člověka by neměl být hodnotící - žádné " umí kreslit" nebo " neumí kreslit" by se rozhodně nemělo objevit. Dítě se v kresbě vyjadřuje mnohem odvážněji, bez ostychu, často nespoutaně, vše je spontánní a samovolné. Dospělý už tuto spontánnost postrádá, většinou už mnohokrát zažil kritiku a tuto životní zkušenost vložil do své kresby.

Dospělý člověk, když kreslí, už si všemi těmito osobnostními vývojovými stádii prošel a má v sobě nahromaděno i mnoho životních zkušeností a různých zážitků, takže

---

¹⁹ BEDNÁŘOVÁ, J., V.ŠMARDOVÁ. *Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní.* Brno: Computer Press, 2011. ISBN 80-251-0977-1.

jeho kresba už může být kriticky vnímána a hodnocena a vše toto zmíněné se v ní už odráží.

První diagnostika intelektu, správného psychického a mentálního vývoje dětí a to jak diagnostika běžná, tak speciálně pedagogická, probíhá již brzy po nástupu do mateřské školy. Později, když se dítě věkem posune do předškolního ročníku MŠ je na diagnostiku braný větší zřetel z důvodu blížícího se nástupu základního vzdělávání.

Děti v mateřských školách ještě nepodstupují vyšetření v SPC, ale paní učitelky běžně v praxi poznají, že se s dítětem po psychologické nebo motorické stránce něco nestandardního děje. Právě prvním takovýmto speciálně - pedagogickým diagnostickým prostředkem bývá kresba.

Pedagog na kresebný projev může nahlížet z pohledu vývojové úrovně a dítěte a věku, kdy může hodnotit, zda je vývojová úroveň v souladu s věkem dítěte.

V kresbě může učitelka zhodnotit vývojovou úroveň dítěte, provést sceening globálního vývoje rozumových schopností, zhodnotit úroveň senzomotorických dovedností a jemné motoriky, zhodnotit úroveň soustředění na práci, zachytit signály o citové zaangażovanosti a naladění, zhodnotit nějaké specifické vztahy nebo postoje, které třeba nedokáže dítě vyjádřit jinak a v neposlední řadě učitelka může vytvářet jisté hypotézy o osobnostních rysech dítěte - např. o typu jeho temperamentu, postojích o skutečnosti, která ho obklopuje, o emočním prožívání v různých situacích aj.

Doba nástupu do školy je určitým sociálním mezníkem v životě nejen dítěte, ale i jeho rodiny. Dá se říci, že končí doba bezstarostného dětství, kdy většinou náplní dne života dítěte byla hra (která s sebou samozřejmě nesla učení se novým dovednostem a znalostem, ale bylo to právě prostřednictvím hry). Tyto změny se dějí právě mezi 6. a 7. rokem života. Dítě se stává školákem a tato chvíle je značně společensky ritualizována. Tím rituálem je nejprve zápis do školy a pak slavnostní první školní den.

Dospělý člověk, který provádí analýzu kresby, by měl v tu chvíli zkusit zapomenout, že je dospělý a pokusit se na obrázek dívat optikou dítěte. První studie o dětských obrázcích vznikly asi před osmdesáti lety a jsou spojeny se jménem G. H. Luqueta. Od té doby je kresba postupně využívána v různých oblastech.

U psychologických vyšetření je kresba analyzována do hloubky, protože zde má jako diagnostický prostředek mnohem větší váhu. Protože kresba není jen pouhou hrou nebo kratochvílí, ale obsahuje také realitu, může sloužit jako diagnostický prostředek.

Kresbou můžeme testovat mentální úroveň dítěte (IQ), orientačně celkovou vývojovou úroveň, úroveň jemné motoriky a grafomotoriky, úroveň zrakového vnímání a senzomotorické koordinace, můžeme ji použít jako komunikační prostředek v případě, že slovní zásoba je omezená nebo z nějakého důvodu dítě nemluví. Kresba může sloužit také jako psychoterapeutický prostředek (například při mutismu následkem šoku). Pomocí kresby vyzorujeme také afektivitu dítěte a i to, jaké poznatky má o svém těle a jak ho umístí do prostoru.²⁰ Ať už se jedná o diagnostiku pedagogickou či psychologickou, je interpretace dětských kreseb velmi náročná. Každá diagnostika má svá specifika a při sledování dětské kresby obě využívají různých diagnostických metod a přístupů.

Kresbou dítě zpravidla dokáže vyjádřit přesnější nuance svého rozpoložení, protože k ní nepotřebuje nic víc, než držet tužku v ruce. Proto je diagnostika kresbou pro dítě přirozenější a často příjemnější, než mluva. Ta může být pro dítě zrádná v tom, že ještě nemusí mít dostatečně širokou nebo upevněnou slovní zásobu, aby popsalo vše, co cítí. Je dobré, pokud dítě při kresbě alespoň trochu mluví a objasňuje, co a případně proč kreslí, proč na tom kterém místě atd. Ale i kdyby nemluvílo vůbec, dá se diagnostika provést. V kresbě se totiž zračí aktuální dětské zájmy, ale také to, co dítě trápí.

Při interpretaci kresby je nutné si uvědomit, že jedna kresba nemůže odhalit vše. Taktéž nemůže být dítě posuzováno jen z kresby, ale také jako osobnost žijící v určitém sociálním a kulturním prostředí.

---

²⁰ *DAVIDO, R. Kresba jako nástroj poznání dítěte. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2001. s. 17. ISBN 80-7178-449-4.*

" Dětská kresba je skutečný jazyk projevující se nejrůznějšími konfiguracemi jednotlivých prvků, jako je lomená nebo nerovnoměrná čára, vynechávky, bledé nebo jasné barvy, harmonie nebo disharmonie atd. Kresba tak promlouvá množstvím charakteristických znaků. Mnohdy přitom bývá pro dítě základem k rozvinutí příběhů, skutečných i smyšlených."²¹

Psychologická diagnostika používá prověřenou a propracovanou metodiku využití kresby.

Zásady pro užití kresby v psychologické diagnostice:

- pro děti předškolního a mladšího školního věku je kresba hra - je tedy vhodné, aby atmosféra při kreslení hru napodobovala,
- psycholog zaznamenává okolnosti kresby - datum, verbální doplnění kresby dítětem, lateralitu, držení tužky, zda dítě natáčí nebo otáčí papír,
- užívá se jednotný formát papíru i kreslicího materiálu (stejná tvrdost tužky),
- psycholog si všímá tlaku na tužku, plynulosti čáry a spojení a návaznosti linií,
- snaží se do diagnostiky zahrnout především ty kresby, u jejichž vzniku byl přítomen,
- kresby se řadí podle úrovně vývoje,
- zaměřovat se na vývojově důležité charakteristiky kresby - dvoudimenzionální znázornění, proporce zobrazovaných částí , na zvláštní znaky, chybějící části, zvýraznění detailů,
- kresbu je nutné chápat tak, že může, ale nemusí být obrazem intenzivních zážitků,
- tento obraz si psycholog ověří nebo vyvrátí během rozhovoru s rodiči,
- čím starší je dítě, tím méně spolehlivým ukazatelem rozumového vývoje kresba je,

---

²¹DAVIDO, R. Kresba jako nástroj poznání dítěte. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2001. s. 17. ISBN 80-7178-449-4.

- kresba by měla být hodnocena dvěma na sobě nezávislými posuzovateli.

Pozor se musí dát na chybnou interpretaci kresby. Při vyhodnocování kresby je zapotřebí vycházet z celkového kontextu situace. Taktéž je třeba nezapomenout, že kresba je jen doplňujícím diagnostickým prostředkem.²²

Pohled pedagoga na kresbu:

Pedagog na dětskou kresbu nahlíží z pohledu vývojové úrovně dítěte. Během samotné kresby i po ní má učitelka v MŠ možnost pozorovat:

- zájem dítěte o práci,
- jakou má dítě rozvinutou představivost,
- zda preferuje určitý typ výtvarného vyjadřování více než jiný,
- zda má nějaké oblíbené barvy a ty v kresbě preferuje,
- odvahu při práci,
- rychlost práce,
- schopnost přistupovat k úkolu tvořivě.

Hazuková udává následující okolnosti, které pokládá za důležité pro interpretaci kresby pro diagnostické účely:

- 1) chování dítěte při výtvarné činnosti (jak dítě přijalo pokyn, jak se na činnost připravovalo, jak započalo a ukončilo kresbu, jak bylo důsledné, pečlivé atd...).
- 2) přiměřenost výtvarného projevu a věku dítěte.
- 3) formální stránka (např. stereotypnost nebo znetvoření a rozpad výtvarného díla).
- 4) kompozice výtvarného projevu (dynamická nebo statická).
- 5) velikost formátu a jeho využití.
- 6) barvy (které preferuje).

---

²² ŠVANCARA, J. *Diagnostika psychického vývoje*. 3. vyd. Praha: Avianum, 1980. 08-084-80.

7) konfliktní momenty v procesu kresby (gumování, zničení výtvoru, zesílení nebo zeslabení linií, vynechávání částí, ...).

8.interpretace vlastního produktu.²³

Proč vlastně děti kreslí

To, že má dětská kresba svá specifika, svůj vývoj, to je nám známo. Musíme se ale také zamyslet nad tím, proč vlastně dítě kreslí. Co ho k tomu vede. Z praxe je známo, že některé děti kreslí rády, některé obrázek udělají, protože to po nich někdo vyžaduje a pro některé je kresba spíše trestem. Odbudou ji rychle, bez invence, jen

aby už měly nepříjemnou činnost za sebou. Takových dětí ale moc není. Téměř každé dítě má oblíbené téma námětu, u děvčat to často bývají princezny, koně, kočky nebo květiny a srdce. U chlapců různé typy aut a jiných dopravních prostředků, případně vojáci, zbraně...Toto kreslení můžeme nazvat snahou o jakýsi realismus.

Děti, které mají bohatý vnitřní svět a rozvinutou fantazii to vkládají i do obrázků- ty jsou pak nejen námětově bohatší, ale také jaksí plnější ve svém zpracování. Objevuje se více propracovanějších detailů, někdy také vtip nebo nadsázka, ale to spíše až na prvním stupni základní školy. Ukazuje se, že kresba je jedním z nejvhodnějších přístupů k poznání dítěte.

Protože v sobě obsahuje nejen hru a také snění, obsahuje i realitu a proto má kresba vypovídající charakter. Jak bylo zmíněno výše, jsou témata, která jsou u dětí oblíbená a v nich se kresebně vyjadřují nejen naprosto realisticky, ale dostává se do nich i snová část. Něco, co si dítě může přát vědomě i nevědomě.

V dětské kresbě se odráží celý rozumový vývoj, zvláště pak stupeň představivosti, fantazie a polaritu emocí, proto kresba..." *do deseti let není uměním, je řečí dítěte.*"²⁴

---

²³HAZUKOVÁ, H. *Analýza dětské kresby pro pedagogickou diagnostiku ve výuce geometrie*. Pracovní materiál k VÚ FRVŠ, 1997/98.

²⁴JASANOVÁ, N. *Hudba, pohyb, kresba, slovo*. 2. vyd. Svojtka a Vašut: 1992. ISBN 80-85521-08-3.

Symbolika v kresbě

" Při vši možné zdravé skepsi je možno vycházet z předpokladu, že charakter kresby není záležitostí náhody, ale je ovlivněn zkušenostmi, zážitky a představami autora obrázku. Říkáme, že kresebný projev je projekcí vědomých i nevědomých přání, představ, tužeb i cílů."²⁵

Psychologové za roky zkoumání dětské kresby za účelem diagnostiky, vytvořili jakýsi popis kresby a k jednotlivostem v kresbě připojili její symboliku. Nyní vzniká prostor pro popis této symboliky.

Při diagnostice kresby musí být vnímán celkový pohled na kresbu. Pokud možno by neměl být nějaký jednotlivý prvek vytrháván z celkového kontextu kresby. Aby tak mohl být obrázek vnímán, je třeba s dítětem provést jeho analýzu. Při diagnostice kresby musí být zásadně přihlíženo k tomu, zda má dítě nějaké mentální nebo tělesné postižení.

4.1 Postavy a jejich zobrazení v kresbě

Postavy mají v kresbě zvláštní význam, protože vypovídají o autorovi více, než jiné symboly. U postav může něco chybět, nebo naopak něco přebývat a i to má svou symboliku.

U postav se zaměřujeme na následující:

Velikost postav

Jednoznačně velikost postavy vypovídá o důležitosti osoby v životě dítěte. Pokud je postava malá, nemá pro dítě přílišný význam, a nebo chce dítě osobu záměrně zmenšit, udělat pro sebe méně významným. Pokud dítě kreslí všechny postavy skutečně drobné, může to symbolizovat pocit méněcennosti. Vysoké postavy naopak mohou naznačovat snahu po uplatnění.

---

²⁵ NOVÁK, T. *Co dítě sděluje, když nakreslí svou rodinu*. 1. vydání. Olomouc. Rubico: 2004. ISBN 80 - 7346 - 037 - 8.

Pořadí postav

Pokud u dítěte během kresby diagnostikovaného obrázku sedíme, všímáme si, v jakém pořadí osoby přibývaly. Dítě tak vnímá pozici dotyčného v rodině. Koho dítě nakreslí nejbližší k sobě, bývá pro něj zpravidla nejdůležitější. Svou roli hraje i rozmístění postav po ploše - pokud je na kraji, značí to autorovu introverzi, pokud blíže středu, naznačuje to extroverzi.

Způsob zobrazení

Pokud dítě kreslí všechny postavy stejně, může to mít několik důvodů. Buď není dobrým kreslířem a jeho výtvarný projev je jednodušší. Nebo pokud je to např. u kresby rodiny, mají pro něj všichni stejný význam a nebo si nechce nikoho z rodiny rozhněvat. Dalším symbolem v kresbě více sdružených postav může být to, že se sobě dvě osoby nápadně podobají a to můžeme vyložit jako snahu o identifikaci (např. syn s otcem). Pokud je nějaká postava obrácená zády, znamená to snahu o vyloučení této osoby. V případě, že je otočena zády od ostatních postav na obrázku, může to zračit nezájem nebo snahu o izolaci.²⁶ Pokud se na obrázku objeví zmrzačená postava, je to dětský způsob vyrovnání se s nežádoucí osobou, která je vůči dítěti agresivní (např. otec, který své dítě trestá kopanci, bývá kreslen bez nohy nebo má nohy nestejně dlouhé).²⁷

Výraz postav a zobrazení jednotlivých částí těla

Výraz tváře vždy odráží nějakou náladu, která je dítětem dané osobě přisuzována jako dominantní. Nejčastěji a nejčitelněji lze zachytit úsměv nebo přísnost a agresivitu.

Interpretaci jednotlivých částí těla lze srovnat s psychoanalytickými interpretacemi kreseb lidské postavy. Informace o symbolice částí těla jsou zpracovány od autorů Nováka (2004) a Davido (2001).

- **Hlava:** Hlava bývá většinou kreslena v přiměřené velikosti. Malé děti jí kreslí větší, to je naprosto normální. U větších dětí už velká hlava znamená patologii - kreslí ji většinou paranoidní osoby. Nebo může též naznačovat větší sebevědomí a potřebu mít chod věcí neustále pod kontrolou. Malá hlava naopak ukazuje na pocit méněcennosti a nedůležitosti vlastní osoby nebo u dětí s depresivními sklony. Důležitou roli hraje obličej, ten postavu polidšťuje.

- **Oči:** Otevřené oči ukazují na extroverzi, naopak zavřené na introverzi. Pokud je obličej bez očí, znamená to obtíže v kontaktu nebo jeho ztrátu. Pokud jsou oči nápadně velké, navíc

ozdobené velkými řasami, ukazuje to na vztahovačnost, která může vést až k hysterii. U obou pohlaví mohou velké oči poukazovat na homosexualitu, navíc, pokud jsou ohraničeny výrazným obočím. U agresivnějších dětí je obočí rozježené. Pokud ale děvčátka kreslí ráda princezny, může to být jen perfektní zvládnutí tohoto umu, protože princezny se s velkýma očima zobrazují.

- **Nos:** Velký nos jako známka sebejistoty, příliš velký nos až jako falický symbol.

- **Ústa:** Jsou obrazem orálních potřeb- především obliba jídla (pocit nasycení), dále symbolizují řeč a také erotiku. Obličej bez úst symbolizuje problémy ve vztazích v rodině - dítě může postrádat láskyplnou a vlídnou komunikaci, nebo též sexuální problémy. Vyceněné zuby naznačují agresivitu. "Kulatá" ústa kreslí velmi malé děti, u tarších už to může být známka opožděného vývoje.

- **Uši:** Pokud jsou větší, značí to zvýšenou citlivost ke kritice nebo ohrožení vlastní s. Chybějící uši znamenají neschopnost komunikace.

- **Vlasy:** Vlasy symbolizují vitalitu a erotické vlivy - to hlavně bohaté a hodně vlasů. Chybějící vlasy ukazují na úzkost.

- **Ruce:** V diagnostických kresbách mají poměrně velký význam. Pokud je dítě vynechá, vyhodnocujeme to jako důsledek pocitů viny (může to být masturbace nebo sociální delikvence). Může to vést k závažnějším obtížím ve vztahu k ostatním lidem. Pokud jsou ruce nakresleny za zády, vypovídá to o odmítání kontaktu nebo o snaze zachovat si odstup. Ruce překřížené před tělem naznačují obranu.

- **Nohy:** Ukazují, jak si dítě stojí, jak po psychické, tak po fyzické stránce.

---

²⁶NOVÁK, T. *Co dítě sděluje, když nakreslí svou rodinu*. 1. vydání. Olomouc. Rubico: 2004. ISBN 80 - 7346 - 037 - 8.

²⁷DAVIDO, R. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2001. ISBN 80-7178-449-4.

- **Prsa:** Nebývají nakresleny vždy, ale pokud jsou, vyjadřují skutečnost, že se dítě zabývá otázkami sexuality a zdůrazňují vztah mezi matkou a dítětem.²⁸

Šrafování a stínování

Nebývá dobrým znamením - značí tenzi proti konkrétní osobě nebo celé rodině. Nasvědčuje špatnou adaptaci dítěte

Vynechání některé postavy

Dítě může tímto způsobem chtít danou osobu potlačit. Ale může to jen znamenat nepřítomnost člena rodiny v konkrétní situaci kvůli běžnému důvodu (je v práci atd.)

Zvláštní pozornost věnovaná některé části kresby, opravy a nápadné gumování:

Gumování bývá projevem úzkosti a nejistoty. Případně naznačuje kontakt s danou osobou.

Použití barev

Nikde není specifikováno, zda má být postava, potažmo kresba rodiny atd. kreslena tužkou nebo pastelkami. Pokud je obrázek barevný, umocňuje to dojem z kresby. Introvertní dítě zvolí barev méně, a spíše chladné odstíny, extrovertní dítě více a odstíny jsou teplejší.²⁹

Kresba domu

Tak jako postava, i kresba domu vypovídá mnohé o osobnosti a charakteru dítěte. Má v sobě četné symboly - přístřeší, rodinné teplo, otevření se vnějšímu světu aj. " *Děti kreslí dům jako postavu a jeho prostřednictvím vyjadřují stavbu svého já.*"³⁰

---

²⁸DAVIDO, R. Kresba jako nástroj poznání dítěte. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2001. s. 17. ISBN 80-7178-449-4.

²⁹NOVÁK, T. Co dítě sděluje, když nakreslí svou rodinu. 1. vydání. Olomouc. Rubico: 2004. ISBN 80 - 7346 - 037 - 8.

³⁰DAVIDO, R. Kresba jako nástroj poznání dítěte. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2001. ISBN 80-7178-449-4.

Při interpretaci přihlížíme jak k vlastnímu domu (okna, dveře, výzdoba), tak i k jeho okolí cesty, stromy, zahrady, ploty. Dům nakreslený uprostřed obrázku, s otevřenými okny a několika dveřmi vypovídá o tom, že dítě je živé, přívětivé a otevřené okolnímu světu.

Je - li však dům malý, dítě nevyužívá celou plochu papíru, okna jsou maličká, nebo zcela chybí, a okolí je poseto jednotlivými prvky a nebo velkými stromy, poukazuje kresby na poruchy afektivity a v mladším věku též na nesmělost a připoutání k matce. Pokud dům zaplňuje velký prostor papíru nebo až přesahuje, znamená to, že dítě dítě touží po projevech lásky, po adaptaci nebo po ovládnutí svých pudů. Dům odpudivého vzhledu svědčí o tom, že dítě se cítí pod tlakem rodiny , což vnímá jako omezení své svobody. Pokud je dům bez dveří, osamělý, nepřístupný - nemá přístupovou cestu, nebo je obehnán vysokým plotem, znamená to nezdár a prohru. Okna kreslí dítě obvykle otevřená a přilepená po obou stranách průčelí těsně k hraně zdi. Tomu se říká " vyplňování" (okna se také mohou objevovat po celé zdi), které je normální do šesti let věku, později už může poukazovat na opoždění duševního vývoje nebo závažné citové poruše. Velmi důležitá je cesta, která by měla vést k domu. Pokud je cesta zaslepena, nebo vybarvena černě nebo červeně, poukazuje to na úzkost až agresivitu.³¹

Symbolika barev

Obecně častěji děti používají v kresbách teplé barvy. Pokud dítě barvy vůbec nepoužívá, dá se mluvit o citové prázdnotě až asociálnosti. Dobře sociálně adaptované děti používají čtyři až šest barev. Naproti tomu introverti jednu až dvě a ve studených odstínech - šedé, fialové, modré, zelené a černé.

Žlutá - může poukazovat na závislosti dítěte na rodičích, být znakem nesamostatnosti.

Červená - pokud je často používána po šestém roce věku, ukazuje na agresivitu dítěte. Před šestým rokem nikoli.

---

³¹DAVIDO, R. *Kresba jako nástroj poznání dítěte. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2001. ISBN 80-7178-449-4.*

Modrá - pokud jí dítě využívá více než červenou, znamená to, že se ve svém chování dost kontroluje.

Zelená - její užívání můžeme interpretovat stejně jako u modré barvy, ale odráží spíše sociální vztahy.

Hnědá - oblíbená u umíněných dětí. Tmavé nevýrazné barvy všeobecně sociální a rodinné konflikty.

Fialová - může poukazovat na neklid či úzkost. Malé děti jí příliš často nepoužívají.

Černá - vyskytuje se ve všech životních obdobích dítěte. Může ukazovat na úzkost, ale i na bohatý vnitřní svět. Pokud jí dítě užívá v pubertě, znamená to ostych při vyjadřování citů.³²

4.2 Užití kresebných testů v diagnostice

K diagnostice schopností vizuální percepce, kognitivních schopností, úrovně jemné motoriky aj. existuje celá řada testů. Zde budou zmíněny jen testy využívající kresbu postavy, rodiny a kresbu zakleté rodiny.

Jiráskův test školní zralosti - modifikace Kernova testu

Jiráskův test je upravený Kernův test, který se skládá ze tří částí: kresba mužské postavy (posuzujeme orientačně úroveň obecné inteligence, vývojovou úroveň, stupeň představivosti, jemnou motoriku a vizuo - motorickou koordinaci), nápodoba psacího písma (koncentrace pozornosti a vizuo - motorická koordinace) a obkreslení skupiny teček (schopnost analýzy a syntézy).

Test je standardizovaný a jeho vyhodnocení se provádí v pětibodé škále - za nejlepší výkon 1 bod, za nejhorší 5 bodů. Pro jednotlivé úlohy jsou přesně stanovená kritéria hodnocení.

---

³²PETROVÁ, E. *Co o sobě děti říkají dětskou kresbou*. Právo a rodina. 2009. ISSN 1212 - 866X.

Kritéria pro hodnocení mužské postavy:

1 bod - postava má hlavu s trupem spojené krkem, končetiny, ruce zakončené pěti prsty, na obličejích všechny detaily, na hlavě vlasy, nohy dole zahnuté, oblečení, nutně syntetický způsob zobrazení

2 body - kresba stejná jako na 1 bod, chybí buď syntetický způsob zobrazení nebo tři detaily (to se spolu vyvažuje), nesmí chybět část obličeje

3 body - kresbě nesmí chybět hlava, trup, končetiny (a ty musí být kreslené dvojčarou), tolerance vynechání krku, uší atp.

4 body - primitivní kresba s trupem, končetiny jednou čarou a stačí jen jeden pár

5 bodů - typický hlavonožec, chybí trup³³

Kresba rodiny

Diagnostika pomocí kresby rodiny se užívá nejčastěji ve věku šest až dvanáct let, ale ani v předškolním věku není vyloučená. Při této kresbě získáváme od dítěte pohled na citové prožívání, na postoje dítěte k jednotlivým členům rodiny a na vztahy v rodině.

Kresba začarované rodiny

Metoda užívaná u dětí od cca šesti do dvanácti let. Dítě si představí, že přišel kouzelník a celou jeho rodinu začaroval do zvířátek. Dítě má za úkol nakreslit rodinu jako jednotlivá zvířata, nejlépe podle jejich charakteristických povahových rysů (vychytralá liška, plachý zajíc, ...) - to v sobě nese určitou symboliku. Důležitý je pak rozhovor pedagoga s dítětem nad obrázkem - proč dítě volilo zrovna tato zvířátka. Dítě také na obrázku označí, kdo je kdo.

---

³³JIRÁSEK, J. *Orientační test školní zralosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a diagnostické testy. 1970.

4.3 Speciálně pedagogické stanovisko ke kresbě jako prostředek diagnostiky

Nejen zkušený psycholog, ale i učitelka v mateřské škole z obrázku většinou pozná, že se s dítětem "něco děje". Pokud se budeme zaměřovat na dnes již poměrně běžné ADHD (dříve LMD) a provedeme rozbor kreseb dítěte s touto diagnózou, najdeme v nich rysy specifické pro tuto poruchu. Tyto rysy se vyskytují i přesto, že děti nemají narušenou inteligenci.

- * vystupují nápadné disproporce jednotlivých částí těla - např. končetiny jsou různě dlouhé

- * části těla bývají připojeny k trupu na špatném místě (paže v pase, ...)

- * dítě zapomíná nakreslit detaily, ačkoliv to umí (nos, uši, ...), chybí končetina atp.

- * často vyčmárává detaily, leckdy se celá postava skládá z vyčmáraných ploch

- * objevují se bizarní tvary jednotlivých částí těla

- * zpracování některých částí těla je primitivní - např. ptačí nohy, vidlicovité ruce atp.

- * kvalita čar je nízká - čáry bývají roztřesené, křivé, dvojité nebo přeškrťované, kresba je asymetrická

- * sklon postavy je někdy šikmý, pokud se objevuje profil, je zpracován nápadně až bizarně

Naopak děti se sníženým intelektem dosahují v kresbě nízkých výkonů, často se v kresbách vyskytuje protiklad primitivního zobrazení a zbytečných detailů, neadekvátní detaily, stereotypie provedení, nedodržování správných proporcí postavy.³⁴ Děti se zrakovým defektem mívají zpravidla narušený vývoj kresby. Mají pozdější nástup dvojdimenzionálních končetin, trup je disproporční, kresba je chudší v detailech, čáry jsou špatně napojované, ale celková proporce postavy bývá většinou dodržena.

---

³⁴ŠTURMA, J., VÁGNEROVÁ M. *Kresba postavy. Příručka*. Psychodiagnostika, společnost s r. o. Bratislava, 1982.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je uvedení do tématu dětské kresby a možnost využít, pomocí analýzy, dětskou kresbu jako diagnostický prostředek pro posouzení školní zralosti dětí.

Východiskem pro cíl bakalářské práce bylo sledování kresby několika vybraných dětí v průběhu předškolního roku v mateřské škole a jejich hodnocení z hlediska jejich vývoje.

Do výzkumného vzorku jsem zařadila čtyři děti přibližně stejně staré (všechny jsou narozeny od února do května stejného roku). Jedná se o tři dívky a jednoho chlapce. Děti neměly problém se mnou spolupracovat, protože mě znají.

6 STANOVENÍ HYPOTÉZ

Vzhledem k povaze výzkumu bakalářské práce byly zvoleny následující hypotézy:

1) Předpokládáme, že dítě, které dosáhlo optimální úrovně rozvoje intelektového a sociálního odpovídajícího jeho věku (v tomto případě 5 - 6 let), že i jeho kresba, vyhotovená v časovém rozmezí 5/2016 až 1/2017 bude vykazovat objektivní prvky, které odpovídají tomuto věku (tzn., že úroveň kresby koreluje se stupněm intelektového a sociálního rozvoje).

2) Předpokládáme, že úroveň kresby bude vykazovat rozdíl mezi stejně starými dětmi intaktními (tzn. nevykazujícími prvky poruch chování, pozornosti a vnímání) a mezi dětmi, u kterých se prvky těchto poruch vyskytují (do výzkumu nebyly zahrnuty děti tělesně a smyslově postižené).

3) Předpokládáme, že úroveň jejich kresby nebude korelovat s věkem dítěte 5 - 6 let.

7 METODOLOGIE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE A ČASOVÁ ORGANIZACE VÝZKUMU

Teoretická část práce vychází z kritické analýzy odborné literatury a vzájemného srovnávání různých přístupů k tomuto tématu. V rámci empirické části bylo realizováno kvalitativní výzkumné šetření, kde hlavní metodou použitou při práci byla analýza výsledků činnosti, tj. jednotlivých kreseb dětí.

Na počátku výzkumu stála volba tématu a stanovení záměru a hypotéz. Poté následoval výběr výzkumného vzorku, cílové skupiny. Skupina čtyř dětí byla vybrána v předškolní třídě v mateřské škole, kde autorka práce na zkrácený úvazek pracuje jako učitelka. S dětmi i jejich rodiči se tedy dlouhodobě znala. Realizace předem připraveného výzkumu probíhala v rozmezí osmi měsíců od května 2016 do ledna 2017.

8 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

Výzkumný vzorek představují děti předškolního věku (5 - 6 let). Předmětem zkoumání jsou kresba lidské postavy, kresba domu a kresba začarované rodiny.

Vybraná skupina dětí je věkově poměrně sourodá, vzorek čítá tři dívky a jednoho chlapce. Autorka se snažila vybrat děti tak, aby k sobě byly věkem co nejbližší (všechny čtyři jsou narozeny od února do května 2011) a splňovaly tak autorčin záměr - děti bez zjevných poruch chování a učení (do budoucna, v předškolním věku jim ještě nejsou odborně diagnostikovány) a dítě s, do budoucna předpokládanou, poruchou chování nebo učení. Všem dětem bylo na počátku výzkumu 5 let, průměrný věk činil 5, 2 let.

Děti pracovaly vždy u stolečku, postupně jeden za druhým, aby se vzájemně neovlivňovaly. Měly k dispozici ořezané pastelky trojhranného programu, papír velikosti A4, který si mohly situovat na výšku nebo na šířku podle své potřeby a dostatek prostoru. V průběhu kresby jsem sledovala jejich zaujetí pro práci, techniku držení tužky, přítlak a správné sezení. Po kresbě provedla autorka výzkumu s dětmi její analýzu prostřednictvím rozhovoru s případnými doplňujícími otázkami.

Vzorky kresebných činností byly před zařazením do bakalářské práce naskenovány z originálních listů a použity pro ilustraci v průběhu práce.

9 KAZUISTICKÉ STUDIE

Ke každé kazuistice daného dítěte je přidána série obrázků, která je součástí přílohy. Děti jsou označeny písmeny A/X, B/X, C/X v případě dívek a A/Y v případě chlapce. Označení kazuistik koresponduje s označením sérií obrázků. Všechny údaje k jednotlivým kresbám - jejich diagnostický rozbor jsem vložila do jednotné tabulky a otázkami. Ke každé kresbě je jedna tabulka.

Co sledujeme při rozboru jednotlivých námětů kresby:

1) Postava: Na kresbě postavy se dá dobře určit vývojové stadium dětské kresby. Sledujeme velikost postav, způsob zobrazení, pořadí v jakém byly nakresleny, na postavě pak části těla, obličejovou část, detaily, velikost.

2) Dům: Kresba domu je vlastně obměnou kresby postavy. Na vývoji kresby domu lze čitelně sledovat vývojové fáze dětské kresby, snadno určíme, zda kresba svou úrovní odpovídá vývojové fázi věku dítěte.

3) Zakletá rodina: Zde sledujeme míru sociability, psychické ladění dítěte (stabilita x labilita), míru psychického stresu, adaptaci ve skupině. Zaměřujeme se na velikost postav, jejich rozmístění po ploše papíru, na to, v jakém pořadí byly nakresleny, zda jsou blíže u sebe nebo nikoli, zda jsou nakreslené otočené čelem nebo zády.

Kresby postavy a domu všech dětí vznikly v jejich stejném věku, tzn., že je každý kreslil v jiném měsíci, tak aby první kresba odpovídala věku 5, 4 roku, druhá pak 5, 9 roku - mezi kresbami je tedy cca 5 měsíců odstup, aby byl patrný vývoj v kresbě. Kresba zakleté rodiny vznikla ve věku 5, 10 roku každého dítěte.

Zde jsou uvedeny jednotlivé otázky objevující se v tabulkách a co bylo jednotlivými otázkami sledováno:

Tabulka 1: Sledované atributy při interpretaci kreseb

Otázky k vyhodnocení kreseb	Co bylo při interpretaci jednotlivých kreseb otázkami sledováno?
<p>Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?</p>	<p>V kresbě postavy a zakleté rodiny:</p> <ul style="list-style-type: none"> * ano, postava má náležité atributy (hlava, krk, trup, horní končetiny s pěti prsty, dolní končetiny dole zahnuté, oči, ústa, uši, vlasy) * z podstatné části - chybí krk, jeden prst, vlasy nebo chybí celá obličejová část * z menší části - chybí krk, jeden prst, vlasy nebo část obličeje <p>V kresbě domu:</p> <ul style="list-style-type: none"> * ano, dům má okna, dveře, komín, cestu, okolí * z podstatné části - chybí cesta nebo komín, je jen jedno okno * z menší části - chybí okna, komín, cesta
<p>Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?</p>	<ul style="list-style-type: none"> * spíše ano * spíše ne
<p>Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?</p>	<ul style="list-style-type: none"> * ano, objevují se prvky nadstandardní * ne, neobjevují se nadstandardní prvky

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Kazuistika č. 1 - A/X

Datum narození: 2. 2. 2011

Rodinná anamnéza: Dívka pochází z úplné rodiny. Má dva starší sourozence - oba bratry. Rodiče se starají, s mateřskou školou komunikují o všem, co je potřeba. Rozvoj jejich dcery je zajímavá, ptají se. Respektují řád mateřské školy.

Charakteristika dítěte: Dívka se při vstupu do MŠ dobře zadaptovala. Zpočátku bývala tichá a klidná, ale po cca půl roce se projevil její temperament - je živá, bystrá, má velmi dobrou krátkodobou i dlouhodobou paměť. Nemá problém vystupovat při veřejných vystoupeních - besídkách, často mívá hlavní role. Má správnou výslovnost všech hlásek. V sebeobsluze je šikovná a rychlá. Je pravák. Není u ní předpoklad budoucích SPU ani SPCH.

Vlastní kresebný projev: Během kresby jednotlivých obrázků bylo vidět zaujetí pro kresbu, činnost ji bavila. Většinou kreslila pečlivě. Má správný úchop tužky. V kresbě volí více barev, převažují syté, veselejší barvy.

Tabulka 2: Interpretace kresby Postava, A/X

Výzkumné otázky	1. kresba ve věku 5, 4 roku	2. kresba ve věku 5, 9 roku
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z podstatné části - chybí nos, uši, krk, vlasy, prsty na každé ruce jsou jen dva	Z menší části - chybí uši a na obou rukou je nesprávný počet prstů
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Ano, kresba značí extroverzi, ale mírnou psychickou nestabilitu, celkově kresba působí pozitivně	Ano, značí psychickou stabilitu, kresba působí pozitivně
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 3 - Interpretace kresby Dům, A/X

Výzkumné otázky	1. kresba ve věku 5, 4 roku	2. kresba ve věku 5, 9 roku
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z podstatné části - chybí cesta, klika u dveří, okolí, výzdoba. Kresba přes celou plochu papíru	Z podstatné části - stále chybí okolí domu, dům velký přes celou plochu papíru
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Ano, kresba působí pozitivně, vyvedena v teplých barvách	Ano, na obrázku je více oken, je vyzdoben, působí harmonicky, ale vyveden tužkou
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 4: Interpretace kresby Zakletá rodina, A/X

Výzkumné otázky	Kresba ve věku 5, 10 roku.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z menší části.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Ano, dle zaplnění plochy lze interpretovat sociabilitu.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Vyhodnocení analýzy dat

Stanovená hypotéza č. 1 " *Předpokládáme, že dítě, které dosáhlo optimální úrovně rozvoje intelektového a sociálního odpovídajícího jeho věku (v tomto případě 5 - 6 let), že i jeho kresba, vyhotovená v časovém rozmezí 5/2016 až 1/2017 bude vykazovat objektivní prvky, které odpovídají tomuto věku (tzn., že úroveň kresby koreluje se stupněm intelektového a sociálního rozvoje)*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila.

Stanovená hypotéza č. 2 " *Předpokládáme, že úroveň kresby bude vykazovat rozdíl mezi stejně starými dětmi intaktními (tzn. nevykazujícími prvky poruch chování, pozornosti a vnímání) a mezi dětmi, u kterých se prvky těchto poruch vyskytují (do výzkumu nebyly zahrnuty děti tělesně a smyslově postižené)*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila.

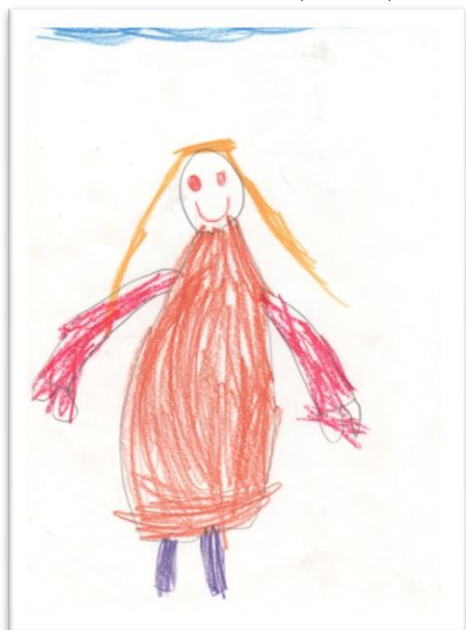
Stanovená hypotéza č. 3 " *Předpokládáme, že úroveň jejich kresby nebude korelovat s věkem dítěte 5 - 6 let*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila, protože vývoj tohoto dítěte je v souladu s běžným, normálním vývojem.

Obrázek 2: Zakletá rodina, A/X, 5, 10

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Obrázek 3: Postava, A/X 5,4

Obrázek 4: Postava, A/X 5,9

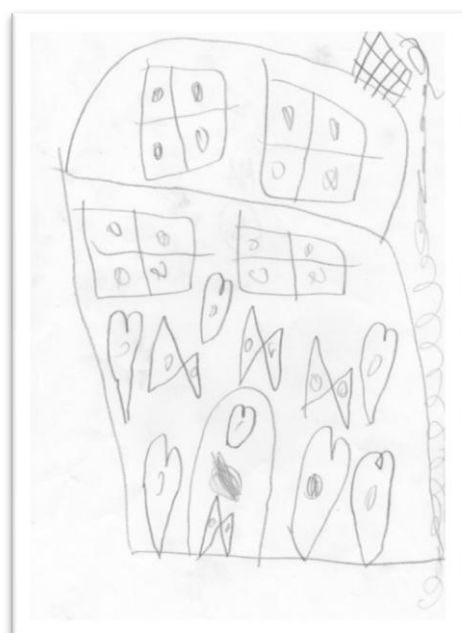

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Obrázek 5: Dům, A/X 5,4

Obrázek 6: Dům, A/X 5,9

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Kazuistika č. 2 - B/X

Datum narození: 5. 3. 2011

Rodinná anamnéza: Dívka pochází z úplné rodiny. V rodině jsou celkem tři děti - ona je prostřední mezi dalšími dvěma sestrami. Rodiče se starají bez problémů, matka občas mívá zvláštní požadavky na stravování. Dívka ráda vypráví o své rodině.

Charakteristika dítěte: Dívka je klidnější povahy, pokud je v malém kolektivu dětí. Pokud je dětí více, je poměrně aktivní. Je chytrá, šikovná, ale má pomalejší pracovní tempo. Při práci nebývá příliš pečlivá. Není u ní předpoklad budoucích SPU ani SPCH.

Vlastní kresebný projev: Dívka kreslí ráda, ráda používá výrazné barvy. Některé kresby ale vyhotovila jen tužkou. Je pravák.

Tabulka 5: Interpretace kresby Postava, B/X

Výzkumné otázky	1. kresba ve věku 5, 4 roku	2. kresba ve věku 5, 9 roku
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z menší části - chybí celé paže, na hlavě chybí uši.	Z podstatné části, ale stále chybí krk, nos, uši. Paže jsou napojeny na boku, ale jinak kresba působí mnohem lépe než první.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Spíše ne - úroveň psych. stresu je patrná.	Spíše ano, extroverze. Kresba působí pozitivně.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 6: Interpretace kresby Dům, B/X

Výzkumné otázky	1. kresba ve věku 5, 4 roku	2. kresba ve věku 5, 9 roku
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z podstatné části - chybí cesta, okolí, výzdoba. Kresba ve střední části papíru vertikálně.	Z podstatné části, kresba vyplňuje celý prostor papíru. Chybí cesta.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Spíše ne, kresba působí úzkostně až agresivně, vyvedena v červené barvě.	Spíše ano .
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 7: Interpretace kresby Zakletá rodina, B/X

Výzkumné otázky	Kresba ve věku 5, 10 roku.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Ano, (kresba medvědí rodiny, ale dvě nejmladší děti jako želvy).
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Ano. Kresba vypovídá o psychické stabilitě.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Vyhodnocení analýzy dat

Stanovená hypotéza č. 1 " *Předpokládáme, že dítě, které dosáhlo optimální úrovně rozvoje intelektového a sociálního odpovídajícího jeho věku (v tomto případě 5 - 6 let), že i jeho kresba, vyhotovená v časovém rozmezí 5/2016 až 1/2017 bude vykazovat objektivní prvky, které odpovídají tomuto věku (tzn., že úroveň kresby koreluje se stupněm intelektového a sociálního rozvoje)*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila.

Stanovená hypotéza č. 2 " *Předpokládáme, že úroveň kresby bude vykazovat rozdíl mezi stejně starými dětmi intaktními (tzn. nevykazujícími prvky poruch chování, pozornosti a vnímání) a mezi dětmi, u kterých se prvky těchto poruch vyskytují (do výzkumu nebyly zahrnuty děti tělesně a smyslově postižené)*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila.

Stanovená hypotéza č. 3 " *Předpokládáme, že úroveň jejich kresby nebude korelovat s věkem dítěte 5 - 6 let*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila, protože vývoj tohoto dítěte je v souladu s běžným, normálním vývojem.

Obrázek 7: Zakletá rodina, B/X 5,10

Zdroj: autor práce 2017 (vlastní šetření)

Obrázek 8: Postava, B/X 5,4

Obrázek 9: Postava, B/X 5,9

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Obrázek 10: Dům B/X 5,4

Obrázek 11: Dům B/X 5,9

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Kazuistika č. 3 - C/X

Datum narození: 3. 5. 2011

Rodinná anamnéza: Dívka pochází z úplné rodiny, je mladší ze dvou sester. Rodiče se o děti dobře starají, s MŠ spolupracují na potřebných záležitostech, ale jinak je jejich vztah k MŠ spíše vlažný.

Charakteristika dítěte: Dívka je přátelská, usměvavá. Je chytrá, ale pracovní tempo má pomalejší. Při práci nebývá příliš pečlivá. Je pravák. Není u ní předpoklad budoucích SPU ani SPCH.

Vlastní kresebný projev: Dívka kreslí ráda, při vlastním výběru tématu volí ryze dívčí témata - hlavně princezny.

Tabulka 8: Interpretace kresby Postava, C/X

Výzkumné otázky	1. kresba ve věku 5, 4 roku	2. kresba ve věku 5, 9 roku
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z menší části - chybí nohy, dlaně, paže jsou napojeny v pase, na hlavě chybí uši i nos.	Z podstatné části, ale stále chybí uši. Prsty na ruku jsou jen tři a vidlicovité. Nohy dole zahnuté.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Spíše ano. Extroverze. Kresba působí pozitivně.	Spíše ne, interpretujeme zde atributy úzkosti. kresba vyvedena tužkou.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 9: Interpretace kresby Dům, C/X

Výzkumné otázky	1. kresba ve věku 5, 4 roku	2. kresba ve věku 5, 9 roku
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z podstatné části - chybí okna, dveře, cesta, okolí, výzdoba. Kresba ve střední části papíru vertikálně.	Z podstatné části, kresba vyplňuje celý prostor papíru. Dům má vše, kromě cesty a komína.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Spíše ne, kresba působí úzkostně, interpretujeme atributy nezdaru či prohry.	Spíše ano.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 10: Interpretace kresby Zakletá rodina, C/X

Výzkumné otázky	Kresba ve věku 5, 10 roku.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Ano,(kresba opičí rodiny).
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Ano. Kresba vypovídá o psychické stabilitě. Obě děti opičky, sice veselé, ale otec jen jako silueta a bohatou kšticí vlasů a matka jako veverka. Rodina rozdělena napůl palmami.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce 2017 (vlastní šetření)

Vyhodnocení analýzy dat

Stanovená hypotéza č. 1 " Předpokládáme, že dítě, které dosáhlo optimální úrovně rozvoje intelektového a sociálního odpovídajícího jeho věku (v tomto případě 5 - 6 let), že i jeho kresba, vyhotovená v časovém rozmezí 5/2016 až 1/2017 bude vykazovat objektivní prvky, které odpovídají tomuto věku (tzn., že úroveň kresby koreluje se stupněm intelektového a sociálního rozvoje)" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila.

Stanovená hypotéza č. 2 " Předpokládáme, že úroveň kresby bude vykazovat rozdíl mezi stejně starými dětmi intaktními (tzn. nevykazujícími prvky poruch chování, pozornosti a vnímání) a mezi dětmi, u kterých se prvky těchto poruch vyskytují (do výzkumu nebyly zahrnuty děti tělesně a smyslově postižené)" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila.

Stanovená hypotéza č. 3 " Předpokládáme, že úroveň jejich kresby nebude korelovat s věkem dítěte 5 - 6 let" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila, protože vývoj tohoto dítěte je v souladu s běžným, normálním vývojem.

Obrázek 12: Zakletá rodina, C/X 5,10

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Obrázek 13: Postava, C/X 5,4

Obrázek 14: Postava, C/X 5,9

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Obrázek 15: Dům, C/X 5,4

Obrázek 16: Dům, C/X 5,9

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Kazuistika č. 4 - A/Y

Datum narození: 8. 2. 2011

Rodinná anamnéza: Chlapec pochází z úplné rodiny, je mladší ze dvou bratrů. Rodiče se o děti dobře starají, s MŠ spolupracují na potřebných záležitostech. Chlapec mívá občas strach z (dominantní) matky.

Charakteristika dítěte: Chlapec působí trochu úzkostným dojmem. Je rychlý až zbrklý, jeho všeobecný přehled není příliš velký. Občas se chová úskočně. Při práci nebývá příliš pečlivý. Je pravák. U chlapce je předpoklad SPCH - pravděpodobně ADHD a možná i SPU.

Vlastní kresebný projev: Chlapec nekreslí příliš rád. Kresby měl vždy brzy hotové, jsou obsahově chudší. Je pravák.

Tabulka 11: Interpretace kresby Postava, A/Y

Výzkumné otázky	1. kresba ve věku 5, 4 roku	2. kresba ve věku 5, 9 roku
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z menší části (téměř vůbec) - chybí celá obličejová část, prsty jsou čtyři - vidlicovité, nohy jednodimenzionální, dole nezahnuté. Postava má výrazné vlasy.	Z menší části, ale stále chybí uši, vlasy. Prstů na ruce je pět, vidlicovitých. Nohy spíše ptačí, jednodimenzionální.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Ne, interpretujeme zde atributy úzkosti, nejistoty a psych. nestability. Kresba jednobarevná - tmavě zelená.	Ne, interpretujeme zde atributy úzkosti a osamělosti. Kresba vyvedena tužkou.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 12: Interpretace kresby Dům, A/Y

Výzkumné otázky	1. kresba ve věku 5, 4 roku	2. kresba ve věku 5, 9 roku
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z menší části - chybí okna, komín, cesta, okolí, výzdoba. Kresba vlevo od středu. Obsahově velmi chudá.	Z menší části- chybí okna, komín, cesta, okolí, výzdoba. Kresba vlevo od středu. Obsahově velmi chudá. Téměř identická jako kresba.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Rozhodně ne, kresba působí úzkostně, interpretujeme atributy nezdaru či prohry.	Rozhodně ne, kresba působí velmi úzkostně, interpretujeme atributy nezdaru či prohry.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce 2017 (vlastní šetření)

Tabulka 13: Interpretace kresby Zakletá rodina, A/Y

Výzkumné otázky	Kresba ve věku 5, 10 roku.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající věku?	Z menší části, kromě matky jsou postavy na úrovni hlavonožců, sám sebe chlapec ani nenamaloval. Rodina strašidel.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající úrovni sociability a psychické stability?	Ne. Kresba vypovídá o psychické nestabilitě. Atributy strachu a úzkosti.
Objevují se v kresbě prvky odpovídající vyššímu věku než 5 - 6 let?	Ne, neobjevují se nadstandardní prvky.

Zdroj: autor práce 2017 (vlastní šetření)

Vyhodnocení analýzy dat

Stanovená hypotéza č. 1 " *Předpokládáme, že dítě, které dosáhlo optimální úrovně rozvoje intelektového a sociálního odpovídajícího jeho věku (v tomto případě 5 - 6 let), že i jeho kresba, vyhotovená v časovém rozmezí 5/2016 až 1/2017 bude vykazovat objektivní prvky, které odpovídají tomuto věku (tzn., že úroveň kresby koreluje se stupněm intelektového a sociálního rozvoje)*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila.

Stanovená hypotéza č. 2 " *Předpokládáme, že úroveň kresby bude vykazovat rozdíl mezi stejně starými dětmi intaktními (tzn. nevykazujícími prvky poruch chování, pozornosti a vnímání) a mezi dětmi, u kterých se prvky těchto poruch vyskytují (do výzkumu nebyly zahrnuty děti tělesně a smyslově postižené)*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila.

Stanovená hypotéza č. 3 " *Předpokládáme, že úroveň jejich kresby nebude korelovat s věkem dítěte 5 - 6 let*" se podle všech kreseb u tohoto dítěte potvrdila

. Obrázek 17: Zakletá rodina, A/Y 5,10

Zdroj: autor práce 2017 (vlastní šetření)

Obrázek 18: Postava, A/Y 5,9

Obrázek 19: Postava, A/Y 5,4

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

Obrázek 20 Dům, A/Y 5

Obrázek 21: Dům, A/Y 5,9

Zdroj: autor práce, 2017 (vlastní šetření)

10 ZÁVĚR

Na základě teoretických poznatků a mých vlastních zkušeností jako učitelky v mateřské škole a učitelky výtvarné výchovy na 1. stupni základní školy je patrné, že kresba je důležitým a nezanedbatelným psychologickým i pedagogickým nástrojem. Její význam by neměl být podceňován, ale samozřejmě ani přeceňován.

Dětská kresba má v předškolním věku poměrně vysokou vypovídací hodnotu. V tuto dobu se setkáváme s akcelerací dětské kresby. Děti kreslí převážně to, co znají, to, co žijí a prožívají. Upřednostňují především kresbu lidské postavy a to hlavně proto, že je pro ně v tu dobu velmi důležitá. Každá dětská kresba je jedinečným a autentickým projevem vyjádření autora, je výrazným projevem individuality svého autora.

Hlavním tématem této bakalářské práce byl výtvarný projev dítěte. Cílem bylo pomocí analýzy kreseb posoudit dětskou školní zralost a ukázat na to, že kresby mají v této tématice poměrně vysokou výpovědní hodnotu. Dále ukazuje, že pomocí kresby můžeme rozpoznat sociabilitu dítěte a jeho psychickou afektivitu, což je jasně ukázalo na kresbách dítěte A/Y, u kterého předpokládáme do budoucna diagnostikovanou poruchu pozornosti, kterážto se již nyní samozřejmě projevuje. Na jeho kresbách vidíme znaky psychické nestability.

Práce je založena na teoretické části, o kterou se opírá výzkumná část. Teoretická část vychází z poznatků mnoha autorů, kteří se problematikou dětské zabývají.

V praktické části zmiňuji kazuistiky čtyř ne náhodně vybraných dětí a v nich analýzu jejich výtvarného projevu. Uvádím zde odpovědi na jednotlivé otázky kladené při interpretaci kreseb. Při kresbě jsem sledovala dětské zaujetí pro daný úkol, správnému úchopu kreslicího náčiní či tlak na tužku. Po nakreslení obrázku jsem s dítětem vedla rozhovor o tom, co nakreslilo a proč.

Mezi jednotlivými dvěma kresbami byl rozdíl šesti měsíců a právě to mělo ukázat a také následně ukázalo, posun ve vývoji dítěte směrem kupředu.

Jednotlivé kazuistiky jsou doplněny mnou vytvořenými tabulkami, které mají usnadnit orientaci v tématech a vyhodnoceních kreseb.

Pod jednou kazuistikou jsou jak tabulky s analýzou kresby, tak i kresby samotné, označené autorem a dobou vzniku.

Jak jsem zde již zmiňovala, je kresba důležitým diagnostickým prostředkem, ale nemělo by se opomenout doplnit ji dalšími diagnostickými metodami, závěr by neměl být tvořen jen z jednoho typu diagnostiky. Protože děti osobně znám již od doby jejich nástupu do mateřské školy, byl můj pohled na obrázky komplexnější. Je nutné ale zapojit i své vědomosti z vývojové psychologie a i přihlížet k aktuálnímu stavu dítěte, a to nejen ve smyslu fyzického zdraví, ale též ve smyslu psychické pohody či nepohody. Pokud vezmeme v potaz, že se v současné době v České republice téměř polovina manželských svazků rozvádí, je nasnadě tuto skutečnost neopomíjet ani při práci s kresebnou diagnostikou. To se samozřejmě velmi jasně projeví.

Stanovené hypotézy v mé práci byly potvrzeny, domnívám se tedy, že jsem při jejich zjišťování zvolila správný postup.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdroj

- BEDNÁŘOVÁ, J., V. ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2008. ISBN 978-80-251-1829-0.
- BEDNÁŘOVÁ, J., V.ŠMARDOVÁ. *Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 80-251-0977-1.
- BEDNÁŘOVÁ, J., V.ŠMARDOVÁ. *Školní zralost*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2569-4.
- BLYTHE, S. G. *Dítě v rovnováze: pohyb a učení v raném dětství* 1. vyd. Partizánské: IPS, 2012. ISBN 978-80-971-033-0-9.
- ČAČKA, O. *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum a Hroch, 1994.
- DAVIDO, R. *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o. 2001. ISBN 80-7178-449-4.
- DOLEŽALOVÁ, J. *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-693-3.
- HAZUKOVÁ, H. *Analýza dětské kresby pro pedagogickou diagnostiku ve výuce geometrie*. Pracovní materiál k VÚ FRVŠ, 1997/98.
- HAZUKOVÁ, H. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Josef Raabe, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-87553-30-5.
- JASANOVÁ, N. *Hudba, pohyb, kresba, slovo*. 2. vyd. Svojtka a Vašut: 1992. ISBN 80-85521-08-3.
- JIRÁSEK, J. *Orientační test školní zralosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a diagnostické testy. 1970.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MLČÁK, Z. *Diagnostické využití dětské kresby v práci učitele*. Scholaforum, 1996.
- NOVÁK, T. *Co dítě sděluje, když nakreslí svou rodinu*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-7346-037-8.

PETROVÁ, E. *Co o sobě děti říkají dětskou kresbou*. Právo a rodina. 2009. ISSN 1212 - 866X.

RAZÁKOVÁ, D., UŽDIL, J. *Metodika výtvarné výchovy na mateřské škole*. 4. vyd. Praha: SPN, 1966.

ŠIKULOVÁ, R., BRTNOVÁ ČEPIČKOVÁ I., a WEDLICHOVÁ, I. *Kapitoly z předškolní pedagogiky I*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2007, Skripta (Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem).

ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ J. a kol. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: Vydavatelství UP, 2005.

ŠTURMA, J., VÁGNEROVÁ M. *Kresba postavy. Příručka*. Psychodiagnostika, spoločnosť s r. o. Bratislava, 1982.

ŠVANCARA, J. *Diagnostika psychického vývoje*. 3. vyd. Praha: Avianum, 1980. 08-084-80.

TĚTHALOVÁ, M. Kdy je dítě zralé a připravené pro školu? *Informatorium 3 - 8*. 2016, č. 2, s. 10-11. ISSN 1210-7506.

UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. 5. vyd. Praha: Portál, 2002.

Seznam použitých internetových zdrojů

ŽÍDKOVÁ, Z., *Psychologie předškolního dítěte*. [online]. [cit. 2017-02-03]. Dostupné z: <http://www.pyramidacek.cz/cs/ms-psychologie-predskolniho-ditete.html>

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Vývoj kresby lidské postavy	19
Obrázek 2: Zakletá rodina, A/X, 5, 10	45
Obrázek 3: Postava, A/X 5,4	46
Obrázek 4: Postava, A/X 5,9	46
Obrázek 5: Dům, A/X 5,4	46
Obrázek 6: Dům, A/X 5,9	46
Obrázek 7: Zakletá rodina, B/X 5,10	49
Obrázek 8: Postava, B/X 5,4	50
Obrázek 9: Postava, B/X 5,9	50
Obrázek 10: Dům B/X 5,4	50
Obrázek 11: Dům B/X 5,9	50
Obrázek 12: Zakletá rodina, C/X 5,10	53
Obrázek 13: Postava, C/X 5,4	54
Obrázek 14: Postava, C/X 5,9	54
Obrázek 15: Dům, C/X 5,4	54
Obrázek 16: Dům, C/X 5,9	54
Obrázek 17: Zakletá rodina, A/Y 5,10	57
Obrázek 18: Postava, A/Y 5,9	58
Obrázek 19: Postava, A/Y 5,4	58
Obrázek 20 Dům, A/Y 5	58
Obrázek 21: Dům, A/Y 5,9	58

Seznam tabulek

Tabulka 1: Sledované atributy při interpretaci kreseb	42
Tabulka 2: Interpretace kresby Postava, A/X	43
Tabulka 3 Interpretace kresby Dům, A/X	44
Tabulka 4: Interpretace kresby Zakletá rodina, A/X	44
Tabulka 5: Interpretace kresby Postava, B/X	47
Tabulka 6: Interpretace kresby Dům, B/X.....	48
Tabulka 7: Interpretace kresby Zakletá rodina, B/X	48
Tabulka 8: Interpretace kresby Postava, C/X	51
Tabulka 9: Interpretace kresby Dům, C/X.....	52
Tabulka 10: Interpretace kresby Zakletá rodina, C/X	52
Tabulka 11: Interpretace kresby Postava, A/Y	55
Tabulka 12: Interpretace kresby Dům, A/Y	56
Tabulka 13: Interpretace kresby Zakletá rodina, A/Y	56

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Alena Bartoníčková

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: kombinované

**Název práce: Speciálně pedagogické stanovisko školní zralosti formou analýzy kreseb,
jako prostředek diagnostiky**

Rok: 2017

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 22

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Petelíková